

Bolívia: Vztyčený indiánsky prostredník organizátorom farebných prevratov. Ako je možné, že to dokázali?

- CZ24 News | 25. listopadu 2020

BOLÍVIA: V novembri 2019 sa v Bolívii prevratom dostala k moci fašistická proamerická junta. Bolívijský puč však nemal dlhé trvanie. Na rozdiel od iných juhoamerických krajín sa Bolívia dokázala fašistických pučistov rýchlo zbaviť. Pozrime sa bližšie na to, ako sa im to podarilo

Imperiálnym hegemonom Južnej Ameriky sú USA. Svoje nekoloniálne državy riadia prostredníctvom tzv. kompradorov: korupčnej „elity“ politikov a mimovládkarov, ktorá má peniaze uložené v západných bankách a daňových rajoch. (Ako dobre, že u nás to takto nefunguje, všakže?)

Na prelome tisícročí bola Bolívia takýmto typickým juhoamerickým „banánovým“ štátom v područí skorumpovanej kompradorskej elity, ktorá slúžila ako sprostredkovateľ tunelovania takmer všetkého bohatstva krajiny smerom k zahraničným korporáciám. Väčšinové indiánske obyvateľstvo bolo nesmierne chudobné a nemalo takmer žiadnu možnosť mať z toho nejaký prospech a zúčastňovať sa na reálnom politickom živote krajiny. Výsledkom bol celý rad rebélií, blokád, protestov.

Jedným z pamätných bojov bolívijského ľudu, ktorý sa skončil veľkolepým víťazstvom, bol epický príbeh „vojny o vodu“ v Cochabambe (viac informácií nájdete [tu](#)). Je to pekná ilustrácia pomerov v Bolívii, ktoré sú aj dobrým kľúčom k pochopeniu súčasného diania v tej krajine.

Vojna o vodu v Cochabambe

Viac ako polmiliónová Cochabamba je štvrté najväčšie mesto Bolívie. V dôsledku neokoloniálneho ožobračenia krajiny a následnej imigrácie obrovského množstva schudobnených vidiečanov v 80. a 90. rokoch do mesta sa tam jedným z najväčších problémov stal nedostatok pitnej vody. Tú však potrebujú aj roľníci na svojich poličkách. Došlo ku konfliktom, ktoré mali jeden pozitívny výsledok: roľníci sa spojili a vytvorili odborovú organizáciu, ktorá sa naučila bojovať za ich záujmy – čo sa neskôr ukázalo ako veľmi dôležité.

V roku 1997 dala Svetová banka Bolívii pôžičku 20 miliónov dolárov, čiastočne aj na rekonštrukciu vodovodnej a kanalizačnej infraštruktúry, ale podmienila to privatizáciou vodovodných a kanalizačných sietí v mestách La Paz a Cochabamba (v zákulisí to Svetová banka pretlačila tým, že Bolívii touto privatizáciou podmienila odpustenie 600-miliónového dlhu...).

Vodovodné siete v Cochabambe boli v štátnej správe a boli vo veľmi zlom stave. Voda viac netiekla ako tiekla, tí chudobnejší prípojky vôbec nemali a priekupníci s vodou na nich nehorázne zarábali. Ešte horšie to bolo s kanalizáciou. Preto bol vytvorený projekt riešenia tejto situácie, ktorý malo realizovať medzinárodné konzorcium na čele s americkou korporáciou Bechtel. Toto konzorcium za to dostalo správu celej vodárenskej infraštruktúry v meste prakticky zadarmo, s tým, že celý projekt plus zisky akcionárov zaplatia obyvatelia zo zvýšených poplatkov za vodu.

To by však bolo pre veľkú časť nesmierne chudobných obyvateľov Cochabamby likvidačné. Arogancia korporácie a štátu, absurdné zvýšenie cien a fakt, že pre indiánov je voda vnímaná ako čosi, na čo má každý prirodzený nárok, podobne ako na vzduch, spôsobili, že odborová organizácia roľníkov, ku ktorej sa postupne pridali aj ďalšie, pôvodne nezmieriteľné skupiny obyvateľov, sa pustila do heroického boja.

Ocelové zuby korporátneho neokolonializmu

Nasledoval generálny štrajk, protestný pochod, ďalší štrajk. Mesto bolo niekoľko dní celkom paralyzované, došlo na zrážky protestujúcich s policajnými ťažkoodencami. Už nešlo len o vodu, začínalo sa to podobať na revolúciu. Vláda však stále výšku poplatkov neznížila, ale ľudia nemienili ustúpiť.

Medzitým sa ľuďom podarilo dostať ku kópii zmluvy s konzorciom. Ukázalo sa, že je pre štát škandalózne nevýhodná a predstavuje praktické vytunelovanie vodných zdrojov v Cochabambe a brutálne zdieranie obyvateľstva. To už boli proti korupčnej schéme korporácie a úplatných úradníkov všetky vrstvy obyvateľov mesta. Nasledovalo referendum, ďalší generálny štrajk, blokáda mesta, ktorej sa zúčastnilo stotisíc ľudí, blokáda dopravy, stanné právo, strelba do davu... vláda uniesla organizátorov protestov do džungle, lenže vec sa už dostala za hranice mesta aj krajiny. Korporácii Bechtel začali prichádzať z celého sveta stovky protestných e-mailov, ľudia sa začali búriť už v celej Bolívii.

Až vtedy vláda pochopila, že Cochabamba skrátka neustúpi. V roku 2000 nakoniec bola zmluva s nadnárodným konzorciom zrušená, zadržaní predstavitelia protestujúcich prepustení, správa vodných zdrojov sa navrátila mestu. Bechtel sa ešte chcel súdiť, ale napokon to na nátlak verejnosti vzdal. Korporácia s ročným obrátom 14 miliárd dolárov (rozpočet Bolívie bol iba 2,7 miliardy dolárov) utrpela bezprecedentnú porážku. Bolívijsčania toto víťazstvo vnímali zároveň aj ako víťazstvo nad korupčným štátom, nad neoliberalizmom, Svetovou bankou a Medzinárodným menovým fondom.

Evo Morales a indiánska cesta k prosperite

Víťazstvo v Cochabambe bolo veľké, ale iba čiastkové. Krajina bola stále ovládaná kompradormi, skorumpovanou elitou, ktorá zabezpečovala neokolonizátorom jej vyciciavanie. Štrajky a protestné akcie na rôznych miestach krajiny stále pokračovali a ich intenzita sa nezmenšovala.

V tom čase sa postupne dostal do popredia odborový predák pestovateľov koky (pozor, koka nie je kokaín), človek z chudobnej indiánskej rodiny Evo Morales. Bol to historický precedens, ale v podstate išlo o logické završenie nespokojnosti najmä indiánskeho etnika, ktoré tvorí v krajine takmer dve tretiny obyvateľstva, keď sa tento ľudový politický líder napokon v roku 2005 stal prezidentom. Po piatich storočiach bielej nadvlády sa dostal prvýkrát do čela krajiny človek indiánskeho pôvodu, z národa Aymarov.

S Moralesom a jeho indiánskymi ministrami sa v Bolívii dostal do popredia aj indiánsky svetonázor. Bol to úplne nový, odlišný pohľad na vládnutie, ekonomiku, miesto človeka vo svete. Namiesto dovtedajšieho juhoamerického filozofického mainstreamu odrazu ovládla krajinu celkom iná filozofia: prírodná, indiánska.

Ludia žijúci v extrémne nehostinnom prostredí vysokohorskej planiny Altiplano mohli po tisícročia prežiť iba ako komunita, ktorá je maximálne kooperatívna a zviazaná výnimočne silnou sociálnou spolupatričnosťou. Zem je považovaná za božstvo, je to Matka Zem – Pachamama. Zemi sa obetávajú dary, pred orbou sa jej roľník ospravedlňuje za to, že ju zraňuje, hory sú bytosti – strážcovia... V tomto kontexte je úplne prirodzené, že pôda nie je majetkom, ona prináleží ku komunite. Trhový vzťah k zemi je pre indiánov čosi absolútne neprípustné – nemôžete predsa predať svoju matku.

Z toho vyplýva aj maximálne šetrný vzťah indiánov k životnému prostrediu a ich životný postoj, ktorý sa dá charakterizovať ako „dobrovoľná skromnosť“. Morales to uvádzal do praxe pod heslom „dobré žiť“ neznamená „žiť ešte lepšie“, čo indiáni veľmi správne chápu ako „žiť na niečí úkor“.

Ekonomický a sociálny zázrak

Prvé, čo Morales urobil po nastúpení do funkcie bolo, že sebe aj ostatným ústavným činiteľom dramaticky znížil plat. Po búrlivej celonárodnej diskusii a referende bola prijatá nová ústava, vďaka ktorej sa Bolívia stala mnohonárodnostným štátom, v ktorom získalo rovnoprávnosť a široké práva všetkých 36 domorodých národov krajiny, zrovnoprávnili sa aj ich jazyky. „Indiánstvo“, dovtedy chápané ako znak najnižšieho spoločenského postavenia, sa stalo dôvodom na hrdosť.

Tieto tendencie však negatívne prijímali ekonomicky najvplyvnejšie a najbohatšie regióny so silnou prítomnosťou „bielej oligarchie“, najmä department Santa Cruz. Táto liberalistická a globalistická opozícia voči Moralesovej indiánskej väčšine má silné ekonomické zázemie a ovláda médiá, v ktorých bez prestania Moralesa intenzívne očierňuje a označuje za indiánskeho rasistického diktátora, ktorý je príliš ľavicový.

Revolučná Moralesova vláda sa ostro vymedzuje voči neoliberalnej ideológii, ktorá krajinu predtým priviedla do zúfaleho zadĺženia a chudoby. Štátny majetok a nerastné bohatstvo, všetko bolo počas posledných dvoch dekád 20. storočia takmer kompletne prevedené do vlastníctva nadnárodných firiem – a po príchode Moralesa sa to v rámci možností zase postupne dostávalo naspäť do bolívijských rúk. Kľúčové bolo zoštátnenie zdrojov prírodného bohatstva, najmä ropy a zemného plynu.

Morales urobil tiež agrárnu reformu, pri ktorej sa aspoň časť súkromnej pôdy mohla dostať do rúk indiánov. Napriek tomu všetkému, Bolívia nikdy neprestala mať tzv. pluralitnú ekonomiku, čo

znamená, že tu súčasne funguje aj model komunitného, súkromného aj štátneho vlastníctva.

Vďaka tomu, že príjmy z nerastného bohatstva zrazu začali ostávať doma, krajina začala v predtým nevídanej miere investovať do rozvoja infraštruktúry a sociálnych programov, zdravotníctva a školstva.

Dlhá ruka Spojených štátov amerických

Spojené štáty ako neokoloniálny hegemon, ktorý sa drzo mieša do vnútorných vecí každej juhoamerickej krajiny, boli v Bolívii vždy vnímané negatívne, ale po príchode Moralesa, ktorý nadviazal spojenectvá so všetkými nepriateľmi USA, sa odpor voči americkému vplyvu a neoliberálnemu kapitalizmu samozrejme ešte zvýšil.

O postoji západných veľmocí k Moralesovi veľa hovorí napríklad situácia z júla 2013, keď sa vracal z návštevy Ruska. Keď už bolo jeho lietadlo vo vzduchu, Francúzsko, Portugalsko a Taliansko vyhlásili, že mu neumožnia preletieť cez ich vzdušný priestor, lebo ho podozrievali, že na palube lietadla sa nachádza americký disident Edward Snowden. Prezident musel neplánovane pristáť vo Viedni a stráviť tam noc. Až keď sa ukázalo, že v lietadle Snowden nie je, dali mu nasledujúci deň popoludní spomínané štáty povolenie na prelet. Len si predstavte aký diplomatický škandál by to bol, keby niečo také urobil niekto predstaviteľovi niektorej západnej veľmoci...

Morales je medzi indiánmi často považovaný takmer až za mýtickú postavu. Vo voľbách v roku 2009 a 2014 bol opätovne s veľkou prevahou zvolený za prezidenta Bolívie a nepochybne by sa to zopakovalo aj v roku 2019, keby jeho nepriatelia neboli pripravili situáciu, v ktorej musel v ohrození života utiecť do Mexika a odtiaľ do exilu v Argentíne.

Objav zásob lítia a fašistický puč

Prečo sa to stalo práve v roku 2019? Začiatkom roka 2019 sa objavila informácia, že pod bolívijským slaným jazerom Salar de Uyuni sa nachádza 21 miliónov ton lítia, čo je najviac na svete. Bolívijskí uzatvorili zmluvu s čínskym konzorciom Xinjiang TBEA Group Baocheng o ťažbe a priemyselnom spracovaní lítia. Bola to pre Čínu obrovská príležitosť v boji na perspektívnom svetovom trhu s elektromobilmi, keďže lítium je jedným z kľúčových prvkov do batérií.

A už na jeseň prebehol v Bolívii vojenský puč proti Moralesovej vláde, klasicky, pod taktovkou USA, tak ako vo Venezuele či kdekoľvek inde. Začali násilnosti, zomreli desiatky ľudí a senátorka Jeanine Áñezová so skupinou podporovateľov, za pomoci armády a polície zasahujúcej proti ľuďom v uliciach, sa vyhlásila za dočasnú prezidentku Bolívie.

Dočasná prezidentka si vytvorila pomerne veľký manévrovací priestor a vládla takmer rok. Korporátne médiá na Západe, a teda aj u nás, o dianí v krajine referovali hmlisto, ale v zásade zabudli povedať, že na prevzatie moci nemala žiadne legislatívne oprávnenie, a že sa rozpútala bezprecedentná vlna násilia najmä proti indiánom ako Moralesovým podporovateľom.

„Strielali nás ako zvieratá“, hovoria účastníci protestov

Hneď v prvých dňoch vo funkcii Áñezová vydala „dekrét na zabíjanie“, ktorý zbavoval ozbrojené sily trestnej zodpovednosti. Armáda a polícia sa úplne „odtrhli z reťaze“ a začali civilné obyvateľstvo nepredstaviteľným spôsobom masakrovať, ostreľovať ostrými nábojmi, dusiť slzným plynom, mrzačiť, mučiť, terorizovať či neoprávnene väzniť (viac info [tu](#)). Skončila sa sloboda tlače, zavládla cenzúra, najhrubším spôsobom sa začali porušovať ľudské práva. Režim sa vrátil k starým koloniálnym praktikám a začal dávať indiánom najavo, že „rebélia“, aká tam vládla 14 rokov, sa trpieť nebude.

Áñezovej vláda mala byť len dočasnou vládou do vypísania nových prezidentských volieb a ako vláda nevolená, bez mandátu, nemala právo robiť zmeny v politickom či ekonomickom systéme krajiny. Napriek tomu však urobila rozsiahle personálne čistky a pustila sa do postupnej opätovnej privatizácie strategických aktív krajiny, ktoré predtým Morales zošlátnil.

A samozrejme, pripravovala sa privatizácia najväčších zásob lítia na svete pre americkú automobilku Tesla, ktorá by tak prišla takmer zadarmo k obrovskému bohatstvu. Lenže to už Áñezová nestihla. Prišiel termín volieb.

Návrat indiánskej demokracie

Za rok vládnutia sa Áñezovej podarilo krajinu ekonomicky zruinovať a presvedčiť aj veľa zarytých odporcov Moralesa o tom, že aj napriek jeho nepochybným osobným chybám bola štrnásť rokov trvajúca vláda Moralesovej strany MAS to najlepšie, čo sa mohlo väčšine obyvateľov Bolívie stať.

Bolo teda jasné, že Áñezová nemá šancu. Bola preto stiahnutá z pučistickej kandidátky a nasledovalo kolo zastrašovania a likvidácie opozície cez justíciu, políciu a paramilitárne jednotky. Nič z toho však nepomohlo: volby drvivo vyhrala indiánska demokracia. Hlavný kandidát strany MAS, bývalý minister Luis Arce Catacora, dlhoročný Moralesov spolupracovník zvíťazil hneď v prvom kole a indiáni získali väčšinu aj v senáte.

Hoci nový prezident Luis Arce je technokrat a nemá charizmu Evo Moralesa, práve on bol od roku 2006 hlavným architektom ekonomickej politiky krajiny, ktorá viedla okrem iného k významnej redukcii extrémnej chudoby a ku zvýšeniu hrubého domáceho produktu o 344 percent.

Nové, demokraticky zvolené vedenie krajiny (nespochybnili to ani USA) zrušilo rôzne absurdné falošné obvinenia Moralesa pučistami, a tak sa mohol v pondelok 9. novembra 2020 po vyše roku v exile v Argentíne vrátiť do vlasti. K argentínsko-bolívijskej hranici ho osobne odprevadil argentínsky prezident Alberto Fernández. Hranicu Evo Morales prekročil pešo, aby sa v konvoji viac ako 800 vozidiel vrátil do hlavného mesta La Paz. Krajina sa prebudila zo zlého sna.

Indiáni nám môžu byť vzorom

Nikto nemôže spochybniť fakt, že štrnásť rokov vlády MAS, napriek niektorým omylom a prešlápom, bolo najstabilnejším a ekonomicky najúspešnejším obdobím v histórii Bolívie. A je to príklad aj pre ďalšie krajiny, ktoré pre ľudí a pre životné prostredie hľadajú lepšiu cestu, než je liberálny neokoloniálny imperializmus.

Vidíme, že k nájdeniu lepšej cesty netreba veľa: netreba miliardy dolárov ani tanky, stačí ak si budú ľudia vedomí skutočných hodnôt a chamtivo ich nevymenia za pozlátku. Stačí skromnosť, vernosť, vytrvalosť a zdravý rozum – a vtedy si ani tyrani nevedia dať rady. Bolívijskí indiáni môžu byť celému svetu príkladom.

Na Slovensku sa našťastie nedejú také veci, aké sa diali posledný rok v Bolívii. Ale keby nejaký konšpiračný teoretik veľmi chcel, určitú paralelu, určitú „soft verziu“ procesov, ktoré prebehli vo Bolívii, by tam možno mohol vidieť...

Autor: Ivan Lehotský